

MIJN STRIJD

Adolf Hitler

Mijn strijd

Vertaald door Mario Molegraaf

Van inleidingen, commentaar en annotaties
voorzien door Willem Melching

2018 Prometheus Amsterdam

Deze uitgave is bezorgd door dr. Willem Melching, die als historicus is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Melching publiceerde eerder onder meer de boeken *Joseph Goebbels. Hitlers spindoctor*, *Hitler* en *Waarom Duitsland?*.

Mijn strijd is vertaald door Mario Molegraaf.

De bezorger en vertaler werden ondersteund door een begeleidingscommissie, bestaande uit prof. dr. Hans Blom, voormalig directeur van het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam; prof. dr. Wim van den Doel, hoogleraar algemene geschiedenis aan de Universiteit Leiden en lid van de Raad van Bestuur van nwo; prof. dr. Ton Nijhuis, directeur van het Duitsland Instituut Amsterdam en hoogleraar Duitslandstudies aan de Universiteit van Amsterdam; prof. dr. Emile Schrijver, algemeen directeur van het Joods Historisch Museum en het Joods Cultureel Kwartier, en hoogleraar Geschiedenis van het Joodse Boek aan de Universiteit van Amsterdam; en prof. dr. Frank van Vree, directeur van het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en hoogleraar Geschiedenis van Oorlog, Conflict en Herinnering aan de Universiteit van Amsterdam.

Oorspronkelijke titel *Mein Kampf*

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en

Willem Melching en Mario Molegraaf

Omslagontwerp Tessa van der Waals

Zetwerk Elgraphic bv, Vlaardingens

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3586 7

Inhoud

Inleiding 9

Verantwoording 15

Leestrajecten 17

BOEKDEEL I 21

Een afrekening

HOOFDSTUK 1 27

In het ouderlijk huis

HOOFDSTUK 2 48

Weense jaren van leren en lijden

HOOFDSTUK 3 101

Algemene politieke gedachten uit mijn Weense tijd
en dergelijke

HOOFDSTUK 4 168

München

HOOFDSTUK 5 206

De Wereldoorlog

HOOFDSTUK 6 230

Oorlogspropaganda

HOOFDSTUK 7 244

De revolutie

HOOFDSTUK 8 270

Begin van mijn politieke activiteit

HOOFDSTUK 9 284

De Deutsche Arbeiterpartei

HOOFDSTUK 10 296

Oorzaken van de ineenstorting

HOOFDSTUK 11 362

Volk en ras

HOOFDSTUK 12 417

Het eerste ontwikkelingsstadium van de
Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

BOEKDEEL II 465

De nationaalsocialistische beweging

HOOFDSTUK I 467

Wereldvisie en partij

HOOFDSTUK 2 483

De staat

HOOFDSTUK 3 547

Staatsonderdanen en staatsburgers

HOOFDSTUK 4 554

Persoonlijkheid en volks staatsidee

HOOFDSTUK 5 568

Wereldvisie en organisatie

HOOFDSTUK 6 583

De strijd van de eerste tijd – het belang van de toespraak

HOOFDSTUK 7 603

Worstelen met het rode front

HOOFDSTUK 8 634

Alleen staat de krachtige het sterkst

HOOFDSTUK 9 646

Grondgedachten over zin en organisatie van de SA

HOOFDSTUK 10 687

Federalisme als masker

HOOFDSTUK 11 715

Propaganda en organisatie

HOOFDSTUK 12 735

Het vakbondsvraagstuk

HOOFDSTUK 13 750

Duitse bondgenootschapspolitiek na de oorlog

HOOFDSTUK 14 790

Oost-oriëntering of oostpolitiek

HOOFDSTUK 15 823

Noodweer als recht

Literatuurlijst 849

Inleiding

Wie de oorzaken van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust beter wil begrijpen moet *Mein Kampf* lezen. In dit boek geeft Adolf Hitler namelijk inzicht in zijn gedachtewereld. In *Mein Kampf* maakt hij duidelijk dat een wereldoorlog onvermijdelijk is en dat de Joden moeten worden 'verwijderd'. Niets minder dan de wereldheerschappij was zijn einddoel. Zodra hij in 1933 de politieke macht had veroverd ging hij aan de slag met het uitvoeren van zijn plannen.

Mein Kampf werd in binnen- en buitenland gerecenseerd en gelezen, maar door vrijwel niemand serieus genomen. Ten onrechte, want zelden was een politicus zo openhartig over zijn bedoelingen als Adolf Hitler. *Mein Kampf* laat zich namelijk lezen als een blauwdruk voor het beleid van het nationaalsocialisme na de machtsovername van 1933.

Lange tijd vroegen historici zich af of Hitler wel over een ideologie beschikte. Veel historici verklaarden zijn politiek uit een geestesstoornis of in het beste geval uit politiek opportunisme. Maar dit is een misvatting. Uit *Mein Kampf* laat zich namelijk wel degelijk een samenhangend wereldbeeld destilleren. Hij zag zichzelf als een ideoloog, en *Mein Kampf* was de centrale tekst van het nationaalsocialisme.

Net als veel van zijn tijdgenoten stond Hitler onder invloed van het sociaal darwinisme. Het fundament van zijn denken was daarom de natuur, 'deze gruwelijke koningin van alle wijsheid'. Binnen Hitlers opvatting over de natuur was het concept 'strijd' het ordenende principe.

Hitler zag de strijd tussen individuen, volkeren en rassen als motor van de wereldgeschiedenis. Rassenstrijd en niet de marxistische klassenstrijd was het mechanisme dat de geschiedenis aandreef en de oorzaak van de opkomst en ondergang van staten, volkeren en wereldrijken. Niet de economische krachten bepaalden de loop van de geschiedenis, maar de biologische verhoudingen. Deze krachten waren niet anoniem zoals bij Marx, want er was voldoende speelruimte voor geniale individuen. Hitler zag zichzelf als tegenhanger van Marx: *'Hierin moet de volkse wereldvisie zich principieel van de marxistische onderscheiden: niet alleen onderkent ze de waarde van het ras maar daarmee ook het belang van de persoon, en maakt die dus tot de steunpilaren van heel het gebouw.* | Curs. origineel | Dit zijn de dragende factoren van haar hele wereldopvatting.' De Ariër was de enige echt creatieve mens, dus was de uitkomst van deze strijd niet alleen van belang voor Duitsland, maar voor de gehele mensheid.

Hitler was overtuigd van de onfeilbaarheid van de 'natuurwetten'. Hieraan ontleende hij de legitimatie om zijn politiek uit te voeren. Immers, wie de 'sleutel tot de wereldgeschiedenis' in handen heeft, kan en mag doen wat hij wil. Sterker nog: wanneer het lot van de mensheid aan een zijden draadje hangt móet er zelfs meedogenloos worden opgetreden.

Strijd was het basisprincipe van de wereldgeschiedenis. De inzet van deze strijd was het veroveren van levensraum. Een gezond en zelfbewust volk zal namelijk groeien en heeft daarom steeds meer ruimte nodig om zijn bevolking te kunnen voeden en veilig te huisvesten. Jaloers keek Hitler naar Amerika, dat over voldoende voedsel en ruimte beschikte. Duitsland had volgens Hitler te weinig ruimte en moest daarom zijn grondgebied uitbreiden. Het veroveren van nieuwe levensraum was een vraag van leven of dood voor het Duitse volk: *'Duitsland wordt wereldmacht of zal helemaal niet zijn.'* | Curs. origineel | Deze ruimte was volgens Hitler alleen in het oosten te vinden, daarom zou deze verovering onvermijdelijk ten koste gaan van de Sovjet-Unie.

Hitlers politiek stond in dienst van het voeren van een wereldoorlog. De *binnenlandse* politiek moest de volksgemeenschap sterk en eensgezind

maken. Hitler gaat in *Mein Kampf* diep in op de betekenis van het onderwijs. Dankzij de grote aandacht voor sport en het aankweken van doorzettingsvermogen is het onderwijs een leerschool voor de soldaten van de toekomst. Meisjes moeten worden voorbereid op een dienende rol als moeder en verzorgster.

Hitler beseftte dat Duitsland zonder bondgenoten de komende oorlog niet zou kunnen winnen. De *buitenlandse* politiek moest daarom Duitsland sterk maken en voorzien van de nodige bondgenoten. Bondgenoten zijn er natuurlijk om een oorlog mee te voeren, niet om de vrede te handhaven.

Hoeksteen van zijn oorlogsplannen was een bondgenootschap met Groot-Britannië. Hitler wilde de wereld in twee grote blokken verdelen. De Britten zouden dan een maritiem wereldrijk krijgen en de Duitsers een continentaal imperium. Italië was in deze opzet een geschikte junior-partner omdat dit land Frankrijk de heerschappij in de Middellandse Zee zou kunnen betwisten. Met deze partners zou Hitler de Sovjet-Unie kunnen aanvallen zonder het risico dat hij in een tweefrontenoorlog terecht zou komen.

Omdat alleen een raszuiver volk een oorlog kan winnen speelt *rassepolitiek* voor Hitler een grote rol. De staat was daarbij volgens Hitler niet meer dan een middel tot een doel, een instrument in de strijd om het creëren van een raszuiver volk. De Joden waren in Hitlers optiek een politieke én een biologische vijand. De Joden zijn politieke vijanden omdat zij de drijvende kracht zijn achter zowel het kapitalisme als het marxisme. Beide ideologieën zijn – volgens Hitler – een Joods complot met als doel verdeeldheid te zaaien in de Duitse volksgemeenschap.

De Joden waren ook de biologische vijanden van het Duitse volk. Zoals tal van andere auteurs uit zijn tijd zag ook Hitler de wereldgeschiedenis als een bewijs dat raciale vermenging leidde tot culturele en politieke ondergang. Of zoals hij het formuleerde: 'Bloedvermenging en de daardoor bepaalde daling van het rasniveau is de enige oorzaak voor het afsterven van oude culturen; de mensen gaan nu eenmaal niet te gronde aan verloren oorlogen, maar aan het verlies van het weerstandsvermogen dat alleen aan het zuivere bloed eigen is.'

In *Mein Kampf* geeft hij in detail aan hoe de Joden zullen worden buitengesloten en de raszuivere volksgemeenschap gestalte zal krijgen. In 1935 realiseerde hij deze doelen in de Neurenberger wetten. Op de langere termijn wilde hij de Joden uit Duitsland verwijderen. In de loop der jaren zou de betekenis van 'verwijderen' radicaliseren.

In Operatie Barbarossa, de inval in de Sovjet-Unie op 22 juni 1941, kwam alles tezamen: de verovering van lebensraum voor het Duitse volk en de vernietiging van het marxisme. Bovendien zou er na de capitulatie van de Sovjet-Unie voldoende ruimte zijn voor een complete raciale herordening van Europa. Kernpunt van deze herordening was het 'verwijderen' van de Joden uit Europa, bijvoorbeeld door deportatie naar Siberië.

Maar de Sovjet-Unie liet zich niet zo makkelijk verslaan als Noorwegen, Denemarken, Frankrijk, Nederland en België in 1940. In de loop van de zomer-herfst van 1941 begreep Hitler dat het wondermiddel *Blitzkrieg* dit keer niet gewerkt had en de oorlog nog lang zou gaan duren. Door de tegenslagen in de oorlog was deportatie van de Joden naar Siberië vooralsnog geen optie meer. Het was dan ook in deze maanden dat het besluit viel om over te gaan tot vernietiging van de Joden. Zij hadden Duitsland in de oorlog van 1914-1918 al eens verraden, dat mocht niet nog een keer gebeuren. In oktober-november werd de machinerie in werking gezet, op 12 december 1941 stelde Hitler zijn oude strijdmakkers op de hoogte van zijn besluit korte metten te maken met de Joden. Eind 1943 was het grootste deel van de Europese Joden omgebracht.

De oorlog die hij in 1925 al voorzag was niet te winnen. Dat lag niet aan zijn analyse. Hitlers fout was dat hij zijn eigen analyse negeerde en tegen beter weten in zónder verdrag met Groot-Brittannië een oorlog begon. Met de inval in de Sovjet-Unie stortte hij zich vervolgens in de tweefrontenoorlog die hij had willen vermijden. Immers, zoals hij had betoogd in *Mein Kampf*, een tweefrontenoorlog was voor Duitsland niet te winnen. Wellicht gaf dit besef de doorslag voor het besluit tot de Holocaust. Wanneer hij van Duitsland geen wereldmacht kon maken, dan kon hij tenmin-

ste nog afrekenen met zijn doodsvijanden. Zo bleef Hitler tot het bittere einde trouw aan zijn misdadige ideologie.

Willem Melching

22 juni 2018

Amsterdam

Verantwoording

Hitler begon aan *Mein Kampf* tijdens zijn gevangenschap in 1924. Na zijn vrijlating werkte hij er gestaag aan door. Anders dan wel wordt gedacht schreef Hitler zelf de tekst. Met dit boek wilde hij zijn positie als leider én ideoloog van de NSDAP veiligstellen. Het boek verscheen in twee delen. Het eerste deel kwam uit op 18 juli 1925, het tweede deel op 11 december 1926. Daarna werden de twee boekdelen in één band samengevoegd. Uiteindelijk zouden er meer dan 10 miljoen worden verkocht, nog vóór 1945 kwamen er 34 vertalingen.

De tekst van deze Nederlandse uitgave is een volledige vertaling van de tekst uit de wetenschappelijke heruitgave van de eerste druk van *Mein Kampf*. De heruitgave stamt uit 2016 en is bezorgd door een team van het Institut für Zeitgeschichte te München. Er zijn enkele verschillen met de Duitse uitgave. In de talloze herdrukken maakte Hitler correcties en aanpassingen in de tekst. Deze zijn in de wetenschappelijke editie minutieus aangegeven, maar wij geven deze varianten niet aan. In de Duitse uitgave is Hitlers opdracht aan de omgekomen putschisten van 1923 niet opgenomen. Wij doen dat wel omdat zo het propagandistische karakter van *Mein Kampf* nog zichtbaarder wordt. Hitler ordende zijn hoofdstukken nauwelijks, maar met behulp van (door ons in een iets andere vorm overgenomen) kopregels hebben Joseph Stolzinger-Cerny en Rudolf Heß toch een zekere structuur aangebracht.

De Duitse wetenschappelijke editie uit 2016 is voorzien van meer dan

3700 voetnoten. Deze noten moeten een 'cordon sanitaire' om de tekst van Hitler leggen, om misbruik door neonazi's en dergelijke te voorkomen. In overleg met de begeleidingscommissie hebben wij voor Nederland afgezien van een dergelijke uitputtende annotatie. Wij willen volstaan met de constatering dat Hitlers raciale en politieke denkbeelden verwerpelijk zijn, maar dat de historische waarde van de tekst publicatie rechtvaardigt.

Bij het vertalen is zoveel mogelijk het politieke jargon van Hitler intact gelaten. Ook wanneer dat in het Nederlands tot misschien merkwaardige woorden noopt als volksdom en Duitserdom.

Om de lezer houvast te geven bij de tekst hebben wij het boek voorzien van een korte inleiding, daarnaast is elk hoofdstuk voorzien van een inleiding. Hierin worden Hitlers opvattingen in een historische context geplaatst. In een aantal gevallen is in de lopende tekst een noot geplaatst voor beter begrip van de tekst. De meeste feiten en feitjes kunnen ons inziens door de geïnteresseerde lezer tegenwoordig eenvoudig op het internet worden gevonden. Wie snel de weg wil vinden in het boek kan terecht bij de leestrajecten.

Bij het schrijven van de inleidingen en de annotatie voor deze Nederlandse editie is uiteraard dankbaar gebruikgemaakt van de Duitse editie. Daarnaast zijn de werken van Othmar Plöckinger onmisbaar voor eenieder die zich verder wil verdiepen in het ontstaan van *Mein Kampf*. Voor aanvullende literatuur verwijzen wij naar de literatuurlijst.

Leestrajecten

Door de structuur van *Mein Kampf* wisselen thema's elkaar af en worden lopende verhalen en beschouwingen telkens onderbroken. Wie Hitlers levensverhaal of juist bepaalde ideologische beschouwingen wil volgen is wellicht geholpen met deze thematische 'leestrajecten'. Sommige hoofdstukken komen vaker voor omdat er meerdere thema's in worden besproken.

Rassenpolitiek en buitenlandse politiek

I/11

II/13

II/14

Hitlers autobiografie, inclusief zijn militaire jaren en de beginjaren als politicus

I/1 Ouderlijk huis

I/2 Weense leerjaren

I/3 Wenen en de politiek

I/5 De Wereldoorlog – in hoofdzaak autobiografisch

I/7 De revolutie in München 1918-1919

I/8 Politieke scholing en ontdekking spreek talent

I/9 Kennismaking met de DAP

De partijgeschiedenis van de DAP en de NSDAP

- I/8 Eerste stappen als politicus
- I/9 Kennismaking met de DAP
- I/12 De NSDAP krijgt een programma
- II/1 Over het belang van het partijprogramma
- II/5 De rol van de partij in de verovering van de macht
- II/6 Thema's uit de *Kampfzeit*: belang van toespraken
- II/7 Thema's uit de *Kampfzeit*: de strijd met links
- II/8 Thema's uit de *Kampfzeit*: coalitiepolitiek
- II/9 Thema's uit de *Kampfzeit*: de rol en betekenis van de SA
- II/11 De jaren 1921-1922, professionalisering van de partij

Beschouwingen over de Eerste Wereldoorlog, internationale politiek en de Duitse alliantiepolitiek

- I/4 München – nauwelijks autobiografisch, maar veel over politiek
- I/10 Oorzaken van de verzwakking van het Duitse Rijk en verlies in 1918
- II/13 Alliantiepolitiek voor Duitsland
- II/14 Lebensraum en het Oosten
- II/15 De bezetting van het Ruhrgebied

Beschouwingen over propaganda

- I/6 Oorlogspropaganda
- I/11 Propaganda en organisatie

Beschouwingen over ras en volk

- I/3 Antisemitisme en de Weense politiek
- I/10 Oorzaken van de verzwakking van het Duitse Rijk: Hitlers cultuurkritiek
- I/11 Ras en volk, de kern van Hitlers biologische denken
- II/2 Ras als ordenend principe in de staat

De volkse staat in theorie en praktijk

- I/1 Wat is de volkse staat?
- II/2 De kerntaken van de volkse staat: onderwijs en opvoeding
- II/3 De regeling van het staatsburgerschap
- II/4 Individu en staat: selectie van de besten
- II/10 Federalisme
- II/12 De vakbeweging

BOEKDEEL I

Een afrekening

Voorwoord

Op 1 april 1924 moest ik me op grond van het vonnis van het volksgericht in München vanaf deze dag voor mijn vestingstraf in Landsberg am Lech melden.

Daarmee kreeg ik na jaren ononderbroken aan het werk te zijn geweest voor de eerste keer de mogelijkheid aan een boek te beginnen waar velen me om vroegen en dat mezelf nuttig voor de beweging leek. Ik heb dus besloten om in twee boekdelen niet alleen de doelen van onze beweging uit te leggen, maar ook een beeld van de ontwikkeling ervan te schetsen. Daaruit zal meer te leren zijn dan uit elke louter doctrinaire verhandeling.

Ik had daarbij ook de gelegenheid een beschrijving van mijn eigen vorming te geven, voor zover dit voor het begrip van het eerste alsmede het tweede boekdeel nodig is en kan dienen om de door de Joodse pers bedreven kwaadaardige legendevorming over mijn persoon te vernietigen.

Ik richt me daarbij met dit werk niet tot de buitenstaander, maar tot de aanhangers van de beweging die er met hun hart toe behoren en met hun verstand verlangen naar nadere toelichting.

Ik weet dat je mensen eerder door het gesproken dan door het geschreven woord kunt overtuigen, dat elke grote beweging op deze aarde haar groei aan de grote redenaars en niet aan de grote schrijvers dankt.

Desondanks moet, om een leer als één gelijkmatige eenheid uit te

dragen, het wezenlijke ervan voor altijd worden vastgelegd. Mogen hierbij deze beide boekdelen als bouwstenen gelden die ik aan het gemeenschappelijke werk toevoeg.

Landsberg am Lech,
Vestingstrafinrichting.

De auteur.

Hitlers staatsgreep mislukte al in de nacht van 8 op 9 november 1923. Desondanks ondernam Hitler tegen het middaguur van 9 november een laatste wanhoopspoging. Partijleden marcheerden vanaf de Bürgerbräukeller dwars door het centrum van München in de richting van het regeringscentrum. Bij de Feldherrnhalle werden zij tot staan gebracht door politie en Reichswehr. Aan de kant van de putschisten vielen vijftien doden, een toevallig geraakte toeschouwer werd door Hitler aan de lijst van 'martelaren' toegevoegd. Tevens kwamen vier politiemannen om.

Hitler maakte van een mislukte staatsgreep een mystieke gebeurtenis. De doden van 1923 werden de eerste martelaren van de partij. Vanaf 1925 werd de putsch herdacht en deze gebeurtenis groeide na 1933 uit tot een van de centrale rituelen van het nazisme. In 1935 werden de stofelijke overschotten plechtig herbegraven en bijgezet in twee Ehrentempel aan de monumentale Königsplatz te München. De tempeltjes stonden direct naast het splinternieuwe hoofdkwartier van de partij.

Op 9 november 1923, 12.30 in de namiddag, vielen voor de Feldherrnhalle en op de binnenplaats van het voormalige ministerie van Oorlog te München de volgende mannen in het vaste geloof in de wederopstanding van hun volk:

Alfarth, Felix, koopman, geb. 5 juli 1901
Bauriedl, Andreas, hoedenmaker, geb. 4 mei 1879
Casella, Theodor, bankmedewerker, geb. 8 aug. 1900
Ehrlich, Wilhelm, bankmedewerker,
geb. 19 aug. 1894
Faust, Martin, bankmedewerker, geb. 27 januari 1901
Hechenberger, Ant., monteur, geb. 28 sept. 1902
Körner, Oskar, koopman, geb. 4 januari 1875
Kuhn, Karl, maître d'hôtel, geb. 26 juli 1897
Laforce, Karl, stud. ing., geb. 28 oktober 1904
Neubauer, Kurt, bediende, geb. 27 maart 1899
Pape, Claus von, koopman, geb. 16 aug. 1904
Pfordten, Theodor von der, raadsheer bij het Oberste Landesgericht, geb. 14 mei 1873
Rickmers, Joh., ritmeester b.d., geb. 7 mei 1881
Scheubner-Richter, Max Erwin von, dr, ing.,
geb. 9 januari 1884
Stransky, Lorenz, Ridder von, ingenieur,
geb. 14 maart 1899
Wolf, Wilhelm, koopman, geb. 19 oktober 1898

Zogenaamde nationale autoriteiten
weigerden de dode helden
een gemeenschappelijk graf.

Daarom draag ik aan hen het eerste boekdeel op van dit werk als gemeenschappelijke herinnering, opdat die als de getuigenis van hun bloed de aanhangers van onze beweging voortdurend tot voorbeeld strekt.

Landsberg a.L., Vestingstrafinrichting, 16 oktober 1924

Adolf Hitler

HOOFDSTUK I

In het ouderlijk huis

Inleiding

In een aantal autobiografische hoofdstukken schetst Hitler zijn leven vanaf zijn geboorte in 1889 tot het moment dat hij politicus wordt en de leiding van de NSDAP op zich neemt in de jaren 1920-1921. De autobiografische hoofdstukken zijn geschreven in de traditie van een heiligenleven. Als voorbeeld gebruikte hij onder meer de autobiografie van Richard Wagner. Volgens de conventies van het genre beschrijft Hitler de ontwikkeling van een hoogbegaafd maar miskend kind dat na een aantal tegenslagen de wijde wereld intrekt. Na zware beproevingen in Wenen en aan het front van de Eerste Wereldoorlog volgen ten slotte de bekering tot de politiek en het diepe inzicht dat hij een missie heeft te vervullen. Naar eigen zeggen ontdekte hij het antisemitisme in Wenen, maar historici gaan ervan uit dat dit pas na 1919 in München gebeurde.

Over Hitlers levensverhaal bestaan tal van legendes, hele en halve leugens. Hitler zelf is een van de belangrijkste bronnen van deze onjuistheden en mystificaties. Dat is niet verwonderlijk, hij schreef met *Mein Kampf* geen familiechroniek maar een politiek pamflet. Omwille van het dramatisch effect zette hij naar believen de feiten naar zijn hand.

Opbouw

Dit hoofdstuk is overzichtelijk gestructureerd. Hitler houdt zich aan het chronologische verloop van de gebeurtenissen en weidt relatief weinig uit. Grote thema's in dit hoofdstuk zijn de relatie met zijn ouders, zijn schooljaren en vooral zijn ontdekking van de kunst, muziek, politiek,

nationalisme en geschiedenis. Dit waren de pijlers onder zijn intellectuele bagage en latere wereldbeschouwing. De belangrijkste politieke beschouwingen betreffen de positie van de Duitstaligen in het multi-etnische Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk.

Context en historische achtergronden

Met de waarheid neemt Hitler het niet al te nauw, en bovendien bestaan er tal van hardnekkige, maar onjuiste, verhalen over zijn leven. Dankzij onderzoek van onder meer Hamann, Weber en Plöckinger is er recentelijk veel meer bekend geworden over het leven van Adolf Hitler en zijn leven tot en met 1923 in het bijzonder.

Het gezin Hitler was tamelijk normaal met de liefhebbende moeder Klara en de norske vader Alois die wel eens te veel dronk en de jonge Adolf geregeld een pak slaag gaf. Dat was niet heel bijzonder voor een negentiende-eeuws Oostenrijks ambtenarengezin. Anderzijds was het geen standaardfamilie. Rondom de familie Hitler hangt een broeierige – bijna wagneriaanse – sfeer van incest en onduidelijke familierelaties. Het duistere en ingewikkelde verhaal over zijn vaders afkomst laat Hitler dan ook gemakshalve buiten beschouwing. Zijn vader Alois (1837-1903) was de zoon van de alleenstaande moeder Maria Anna Schicklgruber. Wie precies Alois' vader – dus Adolfs grootvader – was, blijft tot op heden onbekend. In elk geval zijn de verhalen over een Joodse grootvader onjuist. Maria trouwde in 1842 met een zekere Johann Georg Hiedler. In 1876 erkende zijn stiefvader alsnog zijn vaderschap. In het kader van deze legitimering veranderde Alois de spelling van zijn achternaam in Hitler.

Na een opleiding tot schoenmaker maakte Alois een bescheiden maar succesvolle carrière bij de douane. Alois Hitler zette in drie huwelijken maar liefst negen kinderen in de wereld, onder wie Adolfs halfzuster Angela. Haar dochter – dus Adolfs nichtje – Geli was naar alle waarschijnlijkheid Hitlers grote liefde. Zij pleegde in 1931 zelfmoord in Hitlers luxe appartement in München. Als derde trouwde Alois met zijn jonge huisvrouwster én nichtje in de tweede graad Klara Pözl (1860-1907). Bij het huwelijk in 1885 was ze al zwanger. Ze kreeg in totaal zes kinderen, de eerste drie stierven zeer jong. Adolf, geboren op 20 april 1889, was Kla-

ra's eerste kind dat ouder werd dan twee jaar. Geen wonder dat hij zijn moeders oogappel was. Na hem kwamen nog een broertje, Edmund, dat op vijfjarige leeftijd overleed en in 1896 ten slotte zijn zus Paula, die in 1960 kinderloos overleed. Het gezin werd gecomplementeerd met Johanna Pölzl, de inwonende zus van Klara.

Alois werkte bij de douane en werd geregeld overgeplaatst. Hitler werd geboren in het Duits-Oostenrijkse grensplaatsje Braunau am Inn. Natuurlijk presenteert hij dit als een teken dat hij voorbestemd is om een einde te maken aan de scheiding tussen de twee Duitse volken. In 1892 verhuisde het gezin naar het Beierse Passau. In 1894 werd vader overgeplaatst naar Linz, maar het gezin bleef achter in Passau. In 1895 ging Alois na 40 dienstjaren op 58-jarige leeftijd met pensioen. Uiteindelijk vestigde het gezin zich in 1898 in Leonding in de buitenwijken van Linz. Adolf voelde zich thuis in Linz. Als kanselier wilde hij van Linz de culturele hoofdstad van het Derde Rijk maken. Zelfs in de Führerbunker nam Hitler nog de tijd om een maquette van het nieuwe Linz te bestuderen.

Vader Alois werd niet oud; hij overleed op 3 januari 1903 op 65-jarige leeftijd. Alois wilde dat zijn zoon ook ambtenaar zou worden, maar deze had hier geen zin in. Nu zijn vader overleden was kon hij zijn eigen weg gaan.

Hitlers schoolcarrière verliep aanvankelijk voorspoedig. Op de dorpscholen blonk hij uit, maar op de middelbare school had hij het moeilijk. Met het oog op een ambtelijke carrière stuurde zijn vader hem in 1900 naar de Realschule. Dit was een schooltype zonder de klassieke talen, maar met 'moderne' technische vakken. Hitler was woedend, want hij wilde naar het gymnasium om later te kunnen studeren. Overigens was het geen slechte school; een van zijn medeleerlingen was Ludwig Wittgenstein, die zich er net als Adolf stierlijk verveelde. Hitler haalde slechte cijfers, volgens hem uit verzet tegen zijn vader. Met uitzondering van aardrijkskunde en geschiedenis ging het niet heel goed op school.

Mede door de geschiedenislessen ontwaakte bij de jonge Adolf zijn politiek en nationalistisch bewustzijn. Zoals veel Duitstalige Oostenrijkers verlangde hij naar een eenwording van het Duitse deel van Oosten-

rijk en het Duitse keizerrijk. Grote invloed had zijn leraar dr. Leopold Pötsch, een veelgevraagd spreker op Duits-nationalistische bijeenkomsten. Pötsch gaf zowel aardrijkskunde als geschiedenis: 'Deze oude heer, die even goedig van karakter was als vastberaden in zijn optreden, slaagde er, vooral door een schitterende welbespraaktheid, niet alleen in ons te boeien, maar wist ons ook werkelijk mee te slepen.' Hitlers schildering van de school als een Duits-nationalistisch bolwerk is zeker juist, ook al bleef Pötsch wel trouw aan de Oostenrijkse keizer.

Hitler bleef prompt in de eerste klas zitten, en ook daarna ging het niet heel veel beter op school. In 1904 moest hij naar een andere – makkelijkere – school in Steyr. Hij woonde aldaar op kamers. Hitler suggereert dat een longziekte hem dwong van school af te gaan. Hiervoor is geen enkel bewijs, wellicht was het heimwee. In elk geval nam hij in de zomer van 1905 – zonder diploma – voorgoed afscheid van het reguliere onderwijs. Er volgden twee heerlijke jaren van nietsdoen bij moeder thuis. Hij vulde zijn dagen met lezen, tekenen, schilderen, schrijven, theater- en concertbezoek, in het bijzonder Wagner-opera's. 'Het waren heel gelukkige dagen die me haast een mooie droom leken; en het zou ook slechts een droom zijn. Twee jaar later maakte de dood van mijn moeder aan alle mooie plannen een onverhoeds einde.'

In mei 1906 bezocht hij voor het eerst de hoofdstad Wenen, en vooral de architectuur maakte een verpletterende indruk: 'Ik liep die dagen van de vroege ochtend tot de late avond van de ene bezienswaardigheid naar de andere, maar het waren steevast alleen gebouwen die mij in eerste instantie boeiden. Zo kon ik urenlang voor de opera staan, urenlang het parlement bewonderen; de hele Ringstrasse had een uitwerking op me als een sprookje uit Duizend-en-een-nacht.'

Hij bezocht natuurlijk ook de opera en zag uitvoeringen van Wagners *Tristan* en *Der Fliegende Holländer*, de dirigent was niemand minder dan Gustav Mahler. | Hamann, 27, Longerich, 27 | Hitler bleef, ondanks zijn antisemitisme, een bewonderaar van de Wagner-uitvoeringen van Mahler. Vele jaren later was hij nog steeds min of meer positief over Mahler, Goebbels noteerde: 'Hij verklaart fenomenen als Mahler of Max Reinhardt | beroemd regisseur |, hij dingt niet af op hun capaciteiten en verdiensten. In de reproductie kan de Jood soms ook wel wat presteren.'

| GTB, 22-12-1940 | Wenen was voor Hitler liefde op het eerste gezicht, hij was nu vastbesloten om carrière als kunstenaar te maken. | Longe-
rich, 27 |

Begin oktober 1907 deed hij toelatingsexamen voor de Weense kunstacademie. Dankzij een zeker tekentalent was hij in september door de voorronde gekomen, maar hij was niet goed genoeg om het toelatingsexamen voor het vak tekenen te halen. Net als driekwart van de 112 kandidaten zakte hij. Dit overigens tot zijn eigen verbijstering. Een tweede klap in dat jaar was het overlijden van zijn moeder korte tijd later. Ze overleed jong, op 47-jarige leeftijd, aan borstkanker. De Joodse huisarts bevestigde later dat hij nooit zo'n zorgzame zoon als Adolf had meege-
maakt. Hitler op zijn beurt waardeerde de arts zeer, na de Anschluss van Oostenrijk zorgde hij ervoor dat hij veilig naar Amerika kon vertrekken. Hitler vat de relaties met zijn ouders kernachtig samen: 'Ik had mijn vader geacht, maar van mijn moeder gehouden.' Het overlijden van zijn ouders op betrekkelijk jonge leeftijd maakte grote indruk op Hitler. In later jaren was hij ervan overtuigd dat hij zelf ook niet oud zou worden. Dit spoorde hem aan om haast te maken met het ontketenen van de Tweede Wereldoorlog. Alleen hij zou immers Duitsland naar de overwinning kunnen voeren.

Na het overlijden van zijn moeder kwam Hitler in het bezit van een wezenpensioen en inkomsten uit een bescheiden erfenis. Vanaf augustus 1908 aangevuld met een aanzienlijke lening van zijn tante Johanna. De erfenis van vader mocht hij pas op zijn 24ste incasseren, uiteraard moest hij deze erfenis delen met zijn zus Paula. Al met al was er voldoende in kas om zijn bohemienleventje voorlopig voort te zetten. In februari 1908 vertrok hij – samen met zijn jeugdvriend August Kubizek – naar Wenen om nog een keer zijn geluk te beproeven bij de academie. Hij zou er tot 25 mei 1913 blijven wonen.